

การพัฒนาอย่างบูรณาการและยั่งยืน
โดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง

เพื่อความร่มเย็นเป็นสุขทุกหมู่บ้านทุกตำบลและทุกจังหวัด

ประเวศ วะสี
(พฤษภาคม ๒๕๔๖)

๑

ความมุ่งมั่นร่วมกัน

จากประสบการณ์ ความรู้ และสถานการณ์ในปัจจุบัน มีความเป็นไปได้ที่คนไทยจะตั้งเป้าหมายว่าจะมีการพัฒนาอย่างบูรณาการและยั่งยืน เพื่อความร่มเย็นเป็นสุข

โดยทำเป็นโครงการนำร่องในบางตำบล และบางจังหวัด เรียนรู้วิธีการจัดการ แล้วขยายตัวให้เกิดขึ้นเต็มพื้นที่ทั่วประเทศ เป็นประเทศที่มีความร่มเย็นเป็นสุข

ในแต่ละตำบล ถ้าชาวบ้านมีสัมมาอาชีวะ มีรายได้สูงกว่ารายจ่าย มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีการจี้ปล้น และควบคุมอุบัติเหตุได้ มีวัฒนธรรม มีศาสนาธรรม มีสุขภาพดี และมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถรักษาคุณภาพ และพัฒนาอย่างยั่งยืน ย่อมมีความร่มเย็นเป็นสุข

คนไทยควรจะสร้างความมุ่งมั่นร่วมกันว่า เราจะส่งเสริมการพัฒนาอย่างบูรณาการและยั่งยืน เพื่อทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ในทุกหมู่บ้าน ทุกตำบลและทุกจังหวัด ทั่วประเทศ

๒

พัฒนาอย่างบูรณาการ ๘ ประการ

การพัฒนาไม่ควรจะมุ่งเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดดๆ หรือแยกส่วน เพราะจะทำให้เกิดการเสียความสมดุลและความวิกฤต แต่ควรจะพัฒนาทุกด้านอย่างเชื่อมโยงเป็นบูรณาการ เพื่อความสมดุลและความยั่งยืน

องค์ประกอบของมรรคผล ๘ ประการ ที่ควรพัฒนาอย่างบูรณาการ มีดังนี้

๑. การมีสัมมาอาชีวะเพื่อเศรษฐกิจพอเพียงเต็มพื้นที่
๒. การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการใช้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน
๓. มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
๔. มีสังคมเข้มแข็ง
๕. มีการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม
๖. มีพัฒนาการทางจิตวิญญาณหรือศาสนาธรรม
๗. มีสุขภาพดี
๘. มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ที่จะรักษาคุณภาพท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง ซึ่งพอจะขยายความพอเป็นสังเขปดังนี้

๑. การมีสัมมาอาชีวะเพื่อเศรษฐกิจพอเพียงเต็มพื้นที่

ถ้าทุกพื้นที่มีครอบครัวที่มีสัมมาอาชีวะ มีรายได้สูงกว่ารายจ่าย จะเป็นพื้นฐานแห่งการพัฒนาด้านอื่นๆ

สัมมาอาชีวะเป็นองค์ประกอบในมรรค ๘ และมีความสำคัญขั้นพื้นฐาน

สัมมาอาชีวะคือการประกอบอาชีพอันไม่เบียดเบียนต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม นี่แปลว่าเราเอาคนเป็นตัวตั้ง คือดูคนที่จำนวนคนที่มีสัมมาอาชีวะมากที่สุด ไม่ใช่ดูกันแต่ที่รายได้รวมโดยไม่คำนึงถึงว่าคนจะไม่ม้งานทำหรือไม่จะประกอบอาชีพอื่นอันเบียดเบียนหรือไม่

ตัวอย่างในสหรัฐอเมริกา ทั้งๆ ที่มีที่ดินกว้างใหญ่ไพศาล แต่มีคนทำอาชีพเกษตรกรรมอยู่ร้อยละ ๓ เท่านั้น อีกร้อยละ ๙๗ ต้องมีชีวิตอยู่ในเมือง ประกอบอาชีพหลายอย่างที่ไม่ใช่สัมมาอาชีวะ รวมทั้งค้าอาวุธ อันนำไปสู่ความยุ่งยากทางสัมคมนานาประการ

ในแต่ละตำบล และแต่ละจังหวัดควรจะช่วยกันคิด มีสัมมาอาชีวะได้บ้าง และส่งเสริมให้มีขึ้นเต็มพื้นที่ และวัดความสำเร็จกันที่ครอบครัวจำนวนมากที่สุดมีรายได้อันสุจริต มีรายได้มากกว่ารายจ่าย มีความพอเพียง

๒. การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม

ทุกพื้นที่ต้องมีป่าไม้เพิ่มพูนขึ้นด้วยการมีป่าชุมชน ด้วยการทำเกษตรผสมผสาน ทำให้มีความชุ่มชื้นและเก็บน้ำได้มากขึ้น ลดความแห้งแล้ง มีการอนุรักษ์พันธุ์ปลาในทุกลำน้ำ และอนุรักษ์พันธุ์สัตว์อื่นๆ

การรักษาฐานทรัพยากรมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจรากหญ้า และการพัฒนาอย่างยั่งยืน คนในชุมชนท้องถิ่นควรรวมตัวกันพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

๓. มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ทุกตำบลควรจะจัดการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่ให้มีการฉ้อ การปล้น การฆ่า ทั้งของคนในชุมชนเองหรือของผู้เดินทางผ่าน หรือมาท่องเที่ยว รวมทั้งควบคุมอุบัติเหตุทุกตำบลเป็นตำบลปลอดภัย

การประกาศเป็นตำบลหรือจังหวัดปลอดภัย จะเป็นเกียรติและศักดิ์ศรีของตำบลหรือจังหวัดอย่างยิ่ง

๔. มีสังคมเข้มแข็ง

ในทุกชุมชนท้องถิ่นมีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ สามารถกำหนดอนาคตของตนเองได้ มีผู้นำตามธรรมชาติผุดบังเกิดขึ้นจากกระบวนการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ

ผู้นำเหล่านี้ต้องมีหลายคนทั้งหญิงและชาย เพื่อความยั่งยืนต่อเนื่อง สิทธิชุมชนอย่างน้อยใน ๔ เรื่องคือ

- (๑) สิทธิในการทำมาหากิน
- (๒) สิทธิในการดูแลและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน
- (๓) สิทธิในการสื่อสารชุมชน
- (๔) สิทธิในการมีระบบการเงินของชุมชน

ชุมชนจะหายจนและเข้มแข็งอย่างยิ่ง

ชุมชนท้องถิ่นต้องมีความสามารถในการจัดการการพัฒนาการอย่างบูรณาการและยั่งยืน ต้องมีการส่งเสริมความสามารถในการจัดการของท้องถิ่น การกระจายอำนาจ และกระจายงบประมาณเท่านั้นหาเป็นการเพียงพอไม่

๕. มีการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม

วัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชน อันสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ เพราะสิ่งแวดล้อมแต่ละแห่งแตกต่างกัน วัฒนธรรมของแต่ละชุมชนท้องถิ่นจึงแตกต่างกันหลากหลาย ที่เรียกว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ความหลากหลายทำให้เกิดความสอดคล้องและยั่งยืน ชุมชนท้องถิ่นจึงควรเข้าใจ เห็นคุณค่า ภูมิใจ ใช้ประโยชน์ วัฒนธรรมของตนเอง

วัฒนธรรมคือจุดแข็งของแต่ละชุมชนท้องถิ่น เพราะวัฒนธรรมหมายถึงความร่วมมือกัน จึงควรเป็นตัวตั้งของการพัฒนามากกว่าการคิดเชิงเศรษฐกิจแบบตัวใครตัวมันทอดทิ้งกัน

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะช่วยการรวมตัวของผู้คนในชุมชนท้องถิ่น เพื่อความเข้มแข็งทางสังคมของชุมชนท้องถิ่น ฉะนั้นควรมีการศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น แล้วนำมาสู่การเรียนรู้ร่วมกัน

เมื่อเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง ทุกชุมชนท้องถิ่นและทุกประเทศจะมีเกียรติและมีศักดิ์ศรีเสมอกัน เพราะวัฒนธรรมมีความแตกต่างหลากหลาย ไม่มีใครเหนือใคร

ต่างจากการเอาเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง ที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์แบบไม่เท่าเทียมกัน เช่น ทุกจังหวัดเป็นบริวารของกรุงเทพฯ และกรุงเทพฯ เป็นบริวารของยุโรป อเมริกา และญี่ปุ่น เป็นต้น

การมีเกียรติและมีศักดิ์ศรีทำให้มีความสุข ฉะนั้นการพัฒนาควรเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง เพราะทำให้เกียรติและศักดิ์ศรีเสมอกัน

การทำมาหากินก็ดี การศึกษาก็ดี ศาสนาก็ดี สุขภาพก็ดี สุนทรียกรรมต่างๆ ก็ดี ควรเชื่อมโยงอยู่ในฐานวัฒนธรรม ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวัฒนธรรมอื่นๆ แต่ต้องอยู่บนฐานความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของตนเอง

๖. มีพัฒนาการทางจิตวิญญาณหรือศาสนาธรรม

การพัฒนาด้วยโลกจริตจะนำไปสู่การแย่งชิง ทอดทิ้ง และทำร้ายกัน

การพัฒนาเฉพาะทางวัตถุเท่านั้นจะนำไปสู่ความเสื่อมและความไม่ยั่งยืน

การพัฒนาจิตสำนึกให้มีความรักต่อเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติทั้งหมด มีความจำเป็นต่อความสุขของตนเอง และต่อการอยู่ร่วมกันด้วยสันติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

การทำมาหากิน การศึกษา การสื่อสาร การสุขภาพ ต้องเชื่อมโยงกับการเข้าถึงสัจธรรมแห่งความเป็นหนึ่งเดียวกันของมนุษย์และธรรมชาติทั้งหมด เพื่อการเกิดขึ้นแห่งความรักอันไพศาลในเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติ เพื่อการพัฒนาอย่างบูรณาการและยั่งยืน

สถาบันทางศาสนา กลุ่มที่สนใจกระบวนการสร้างจิตสำนึกใหม่ ควรเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาอย่างบูรณาการ

๗. มีสุขภาพดี

สุขภาพคือสภาวะทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณหรือทางปัญญา ซึ่งหมายถึงบูรณาการของทุกข้อข้างต้น ๑-๖ และข้อ ๘ ที่จะกล่าวถึงต่อไป

การสร้างเสริมสุขภาพจึงหมายถึงพัฒนาการทุกด้าน ทั้งในตัวมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม

สุขภาพหรือสภาวะจึงควรเป็นธรรมชาติป้องกันการพัฒนาที่ถูกต้อง ควรสร้างเครื่องชี้วัดความสุข นำมาใช้วัดการพัฒนาแทนที่การวัดเฉพาะรายได้ หรือ GDP เครื่องชี้วัดความสุขคือ GDH (H = happiness)

ทุกชุมชนท้องถิ่นควรมีสุขภาพพอเพียง สามารถป้องกันเรื่องยาเสพติด ควบคุมโรคเอดส์ และการสร้างเสริมสุขภาพในทุกๆ มิติ

๘. มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องที่จะรักษาคุณภาพท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง

สิ่งต่างๆ ล้วนเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ของบุคคลหรือองค์กรให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และสามารถรักษาคุณภาพของตนเองท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง จึงจะทำให้เกิดความยั่งยืน

ชุมชนท้องถิ่นจึงต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ที่ตรงนี้มีองค์ประกอบ ๓ ประการคือ

(๑) ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร

(๒) การสื่อสาร

(๓) การเรียนรู้ที่ดี

ต้องมีการจัดระบบความรู้ข้อมูลข่าวสารของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งรวมถึงหนังสือ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ อินเทอร์เน็ต ระบบการสื่อสาร เช่น วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ชุมชนท้องถิ่น อินเทอร์เน็ต

การเรียนรู้ที่ดีซึ่งรวมถึงการส่งเสริมการอ่าน การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ การเรียนรู้ในเครือข่ายและระหว่างเครือข่าย

ชุมชนต้องสามารถวิจัยเรื่องของตัวเอง เช่น เรื่องรายจ่าย เรื่องหนี้ วิเคราะห์ปัญหา วินิจฉัยปัญหา วิเคราะห์ทางเลือก และตัดสินใจทางเลือกที่ถูกต้อง นำผลการวิจัยไปทำแผนแม่บทชุมชน และการพัฒนาอย่างบูรณาการ

กระบวนการเรียนรู้ที่ดีจะทำให้เกิดการพัฒนาการอย่างบูรณาการและยั่งยืน

สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น เช่น สถาบันราชภัฏ สถาบันราชชมงคล มหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่น ควรเข้ามามีบทบาทสนับสนุนการวิจัยเรื่องของท้องถิ่น

ทั้ง ๘ ประการนี้ต้องบูรณาการอยู่ในกันและกัน อาจเรียกว่ามรรคผล ๘ ประการแห่งการพัฒนา หรือมรรค ๘ แห่งการพัฒนา หรือพัฒนาการอย่างบูรณาการ ๘ ประการ

๓

หลักการการพัฒนา

๑. ชุมชนเป็นผู้กระทำเอง ทางราชการเป็นผู้สนับสนุน ไม่ใช่ไปสั่งการให้เกิดการพัฒนา ซึ่งจะก่อให้เกิดความผิดเพี้ยน พิกการ ไม่ยั่งยืน
๒. เป็นกระบวนการทางปัญญา ใช้ความรู้ ใช้การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ มีการจัดการโดยใช้ความรู้ ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันด้วยการเรียนรู้ ไม่ใช่โดยการใช้อำนาจ
๓. มีกลไกการจัดการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เช่น การรวมตัวกันด้วยความสมัครใจ มีใช้โดยตำแหน่ง หรือถ้าเป็นองค์กรของรัฐก็เป็นองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ ในทำนองเดียวกับ สกว. (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), สวรส.(สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข), สสส. (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ), สปรส. (สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ)

๔

แนวทางการพัฒนา

๑. ส่งเสริมการขยายตัวของชุมชนเข้มแข็งที่มีอยู่แล้วด้วยหลัก วสค. (RCN)
 ๒. ส่งเสริมการเกิดใหม่ของชุมชนเข้มแข็ง
 ๓. ส่งเสริมความสามารถในการจัดการของท้องถิ่น
 ๔. การสนับสนุนเชิงนโยบาย
ซึ่งขยายความพอเป็นสังเขปดังนี้
๑. ส่งเสริมการขยายตัวของชุมชนเข้มแข็งที่มีอยู่แล้วด้วยหลัก วสค. (RCN)
หลักการ วสค. คือ
ว = วิจัย (Research) ว่ามีชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่อยู่แล้วอย่างไร ที่ไหน
ส = สื่อสาร (Communication) สิ่งที่ค้นพบในรูปแบบต่างๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อมวลชน อินเทอร์เน็ต
ค = เครือข่าย (Networking) มีการสร้างและขยายเครือข่ายของชุมชนเข้มแข็งออกไปมากขึ้นเรื่อยๆ จนเต็มพื้นที่
 ๒. ส่งเสริมการเกิดขึ้นใหม่ของชุมชนเข้มแข็ง
ชุมชนเข้มแข็งเกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ที่เรียกว่ารวมตัวร่วมคิดร่วมทำ โดยการวิจัยของชุมชน โดยชุมชนเพื่อชุมชน โดยการรวมข้อมูลชุมชน เช่น รายจ่าย หนี้ ทรัพยากรชุมชน นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์เป็นความรู้ ก่อให้เกิดจิตสำนึกใหม่ นำความรู้มาทำแผนแม่บทชุมชน และปฏิบัติตามแผน ก่อให้เกิดความพอเพียงหรือดุลยภาพของชุมชน
ความร่วมมือของโรงพยาบาลชุมชน พระสงฆ์ และครู ในการส่งเสริมชุมชนเข้มแข็งมีความสำคัญยิ่ง ควรจะได้รับความสนใจเป็นพิเศษ

หน่วยงานที่ส่งเสริมอาจจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน แต่ต้องทำด้วยความเข้าใจ ต้องแก้ว่า **สิ่งที่สำคัญที่สุดคือกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน** ไม่ใช่ผลสำเร็จรูป เช่น แผน หรือสินค้า

ต้องมีผู้อำนวยการส่งเสริมกระบวนการการเรียนรู้ของชุมชน จะเรียกว่าพัฒนากรหรือวิทยากรกระบวนการหรืออะไรก็ตามที่

โดยที่เรื่องนี้เป็นข้อที่เกิดความคลาดเคลื่อนได้ง่าย และหน่วยงานของรัฐขาดความต่อเนื่องของความเข้าใจ เพราะเปลี่ยนผู้บริหารบ่อย การประสานการสร้าง ความเข้าใจอย่างต่อเนื่องของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นเรื่องสำคัญที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภာพัฒนฯ) ควรประสานงานสร้างกลไกส่งเสริมการพัฒนาอย่างบูรณาการและยั่งยืน แต่โดยที่สภาพัฒนฯ เองก็เป็นราชการ ซึ่งจะขาดความต่อเนื่องเช่นเดียวกับหน่วยงานของรัฐอื่นๆ ได้เช่นเดียวกัน

จึงควรมีองค์กรอิสระทำงานร่วมกับสภาพัฒนฯ ในเบื้องต้นอาจเป็นเครือข่ายส่งเสริมการพัฒนาอย่างบูรณาการและยั่งยืน ซึ่งอาจพัฒนาไปเป็นองค์กรหรือสถาบันตามความเหมาะสม แต่ต้องมีองค์ประสานงานที่สามารถทำงานต่อเนื่องยาวนาน

๓. ส่งเสริมความสามารถในการจัดการเพื่อการพัฒนาอย่างบูรณาการและยั่งยืนของท้องถิ่น

การกระจายอำนาจและกระจายงบประมาณไปสู่ท้องถิ่นเท่านั้นหาเพียงพอไม่ ดังที่ก่อให้เกิดความรู้สึกอึดอัดขัดข้องกันอยู่ในปัจจุบัน แต่ต้องมีการส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีความสามารถในการจัดการเพื่อการพัฒนาอย่างบูรณาการและยั่งยืน

ควรมีกลไกส่งเสริมการจัดการของท้องถิ่นโดยด่วน ในเบื้องต้นเครือข่ายส่งเสริมการพัฒนาอย่างบูรณาการและยั่งยืนดังกล่าวข้างต้นควรรับภาระไปผลักดันให้เกิดกลไกส่งเสริมการจัดการของท้องถิ่น

ท้องถิ่นในที่นี้หมายถึง **อบต. และเทศบาลทั่วประเทศ** ซึ่งถ้าสามารถจัดการเรื่องการพัฒนาอย่างบูรณาการได้ก็จะเป็นปัจจัยแห่งความยั่งยืน

๔. การสนับสนุนเชิงนโยบาย

ควรมีการสนับสนุนเชิงนโยบาย เช่น

- . การให้หน่วยงานต่างๆ ทำงานโดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง และร่วมมือกัน
- . วิธีการทางงบประมาณที่สนับสนุนการทำงาน ตาม ก.
- . การแก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาอย่างบูรณาการ
- . ปกป้องคุ้มครองธุรกิจรายย่อยของท้องถิ่น ป้องกันการถูกเอาเปรียบจากทุนข้ามชาติ
- . ส่งเสริมให้เศรษฐกิจมหภาคกับเศรษฐกิจชุมชนเชื่อมโยงกันอย่างเกื้อกูล
- . นโยบายการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และป้องกันผลกระทบจากโครงการขนาดใหญ่

องค์การทางนโยบาย เช่น คณะกรรมการการพัฒนาอย่างยั่งยืน คณะกรรมการกระจายอำนาจไปสู่ภูมิภาค (**กนภ.**) คณะอนุกรรมการทุนทางสังคม ซึ่งมีสภาพัฒนฯ เป็นเลขานุการ ต้องทำงานเชิงนโยบายสนับสนุนการพัฒนาอย่างบูรณาการและยั่งยืน โดยอาศัยฐานความรู้

เพราะฉะนั้นต้องมีการวิจัยนโยบายเป็นเครื่องมือสนับสนุน

แต่เนื่องจากนโยบายบิดเบี้ยวได้ง่าย เพราะอำนาจและเงิน การทำงานนโยบายโดยหน่วยงานของรัฐไม่เพียงพอ ต้องมีกระบวนการนโยบาย ที่ประกอบด้วยการสร้างความรู้ และการเคลื่อนไหวสังคมโดยอิสระ

๕

การดำเนินการโครงการนำร่อง

คณะกรรมการนโยบายซึ่งมีสภาพัฒน์ฯ เป็นเลขานุการ สามารถดำเนินการการพัฒนาอย่างบูรณาการในขอบเขตทั่วประเทศ

ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะการที่ สสส. มีโครงการเครือข่ายสร้างเสริมสุขภาพระดับจังหวัดที่ดำเนินการอยู่ใน ๑๑ จังหวัดและกำลังจะขยายเพิ่มอีก ๑๔ จังหวัด ที่จะส่งเสริมให้จังหวัดทั้งจังหวัดเป็นจังหวัดสุขภาพเพื่อเรียนรู้การจัดการและขยายตัวไปครบทุกจังหวัดในที่สุด

สสส. เริ่มต้นสนับสนุนโครงการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของชุมชนท้องถิ่นอยู่แล้ว ๔ โครงการ โครงการนี้จะเป็นโครงการที่ ๕ คือ

- (๑) ชุดโครงการชุมชนเป็นสุข (Healthy Community)
- (๒) โครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองน่าอยู่ (Healthy City)
- (๓) ชุดโครงการวิจัยและพัฒนา "ชีวิตสาธารณะ-ท้องถิ่นน่าอยู่" (Healthy Public Life)
- (๔) ชุดโครงการเครือข่ายสร้างเสริมสุขภาพระดับจังหวัด
- (๕) โครงการพัฒนาอย่างบูรณาการและยั่งยืนโดยเอาจังหวัดเป็นตัวตั้ง หรือจังหวัดสุขภาพ

ชื่อเหล่านี้อาจไม่ตรงกับที่เรียกเป็นทางการของ สสส. แต่ใช้เพื่อการอธิบายในที่นี้ แม้ทุกโครงการจะมีความมุ่งหมายร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพ แต่มีขนาดและมิติของการจัดการต่างกันและเสริมกัน

การพัฒนาโดยเอาจังหวัดเป็นพื้นที่มีขนาดของการจัดการใหญ่ เกี่ยวข้องกับองค์กรต่างๆ จำนวนมาก และมีงานที่มีมิติทางนโยบายกับความเชื่อมโยงกับส่วนกลาง

ถ้าจังหวัดทั้งจังหวัดเป็นจังหวัดที่มีการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้ง ๘ ประการ ดังกล่าวในตอน ๒ ข้างต้น ก็จะเป็นจังหวัดแห่งความสุข

จังหวัดทั้งจังหวัดจะเป็นจังหวัดแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน และมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

โครงการนี้อาจเรียกว่า “โครงการส่งเสริมการพัฒนาอย่างบูรณาการและยั่งยืนในจังหวัด” เพื่อความร่มเย็นเป็นสุข

ชื่อย่อ พบจ.

ชื่อเล่น โครงการความร่มเย็นเป็นสุขในจังหวัด

ควรมีกฎไกในการทำงาน ๒ ระดับ คือ

๑. ผู้ประสานงานเครือข่ายส่งเสริมการพัฒนาอย่างบูรณาการในพื้นที่
๒. ผู้ประสานงานเครือข่ายส่งเสริมการพัฒนาอย่างบูรณาการในส่วนกลาง

เนื่องจากบุคคลและองค์กรที่จะส่งเสริมการพัฒนาอย่างบูรณาการนั้นมีมาก ทั้งองค์กรทางราชการและองค์กรอิสระ จึงควรมี “เครือข่าย” หรือ “ภาคี” ที่จะส่งเสริมทั้งในระดับพื้นที่และในส่วนกลาง

ผู้ประสานงานเครือข่ายส่งเสริมจะต่างจากผู้ประสานงานการพัฒนา ที่ต้องมีมิติในการจัดการสูงและกว้าง เช่น ในจังหวัดต้องสามารถประสานงานกับผู้ว่าราชการจังหวัด และองค์กรต่างๆ ในพื้นที่ ในส่วนกลางควรทำงานกับสภาพัฒน์ฯ เพื่อประสานงานทางนโยบาย

ผู้ประสานงานส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประสานงานตามข้อ ๑ - ๔ ที่กล่าวข้างต้นและอื่นๆ ดังนี้

- . ประสานงานสร้างความเข้าใจ หรือทบทวนวิสัยทัศน์ร่วมกันตลอดเวลา และสร้างความมุ่งมั่นร่วมกัน หรือการเรียนรู้ร่วมกัน นี่เป็นประการที่สำคัญที่สุด
- . ประสานให้เกิดพัฒนาการอย่างบูรณาการทั้ง ๘ ประการ หรือมรรค ๘ แห่งการพัฒนาอย่างบูรณาการ
 - . ประสานความเข้าใจในหลักการทั้ง ๓
 - . ประสานความเข้าใจในแนวทางการพัฒนาทั้ง ๔
 - . ประสานให้มีการสร้างและการใช้ตรรกะชีวิตความสุขในระดับตำบลและจังหวัด โดยเป็นการทำงานโดยอิสระ

สิ่งที่โครงการจะต้องเตรียมรับไว้ก็คือ จะมีจังหวัดอื่นๆ นอกจังหวัดโครงการนำร่องที่ต้องการพัฒนาอย่างบูรณาการเพิ่มขึ้นด้วยรวดเร็ว จะสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นได้อย่างไร

๖

จังหวัดทั้งจังหวัดจะกลายเป็นมหาวิทยาลัยชีวิตหรือมหาวิทาลัย

ระบบการศึกษาทุกวันนี้มีปัญหาเพราะเกิดจากการคิดแบบแยกส่วนว่า ชีวิตก็อย่างหนึ่ง การศึกษาก็อย่างหนึ่ง การศึกษาเอาวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง

ชีวิตกับการศึกษาจึงแยกกันไป ระหกระเหินทั้งคู่ เกิดวิกฤตการณ์ต่างๆ ตามมา

การพัฒนาอย่างบูรณาการที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นอยู่บนฐานของการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interactive learning through action) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด เพราะเรียนรู้ในการปฏิบัติจริงของชีวิตเพื่อการพัฒนาทุกด้าน ทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ ชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และสุขภาพ พร้อมกันไปอย่างบูรณาการ

เมื่อทุกฝ่ายร่วมกันเรียนรู้จากการปฏิบัติจนเกิดผลสำเร็จ กล่าวคือ จังหวัดทั้งจังหวัดเป็นจังหวัดแห่งความพอเพียงและร่มเย็นเป็นสุข

จังหวัดทั้งจังหวัดจะกลายเป็นมหาวิทยาลัยชีวิตที่ทุกคนทุกฝ่าย ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ร่วมกันเรียนรู้และปฏิบัติจนเกิดปฏิเวธ คือผลสำเร็จเป็นการศึกษาสำหรับทุกคน และเป็นการศึกษาในฐานของชีวิต วัฒนธรรม เศรษฐกิจ เพื่อความพอเพียง ความพอดี และความสุข

จะไม่มี การขาดแคลนโรงเรียนดี ๆ มหาวิทยาลัยดี ๆ ที่ก่อความทุกข์ยากให้คนทั้งแผ่นดิน อีกต่อไป ที่เรียกว่าโรงเรียนดี ๆ หรือมหาวิทยาลัยดี ๆ นั้น แท้ที่จริงแล้วไม่ดีจริง เพราะเป็น สถาบันการศึกษาที่อยู่นอกชีวิตและนอกสังคม

จังหวัดแห่งการเรียนรู้เพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของคนทั้งจังหวัดจะเป็นมหาวิทยาลัยที่ แท้จริง เป็นมหาวิทยาลัยชีวิต เป็นมหาวิทยาลัย เพราะช่วยให้หลุดจากโมหภูมิ ไปสู่การพัฒนา อย่างบูรณาการและยั่งยืน

ขอให้ทุกฝ่ายร่วมกันทำความเข้าใจ และร่วมกันส่งเสริมการพัฒนาอย่างบูรณาการและ ยั่งยืน เพื่อทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขในทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล ทุกจังหวัด และทำให้ประเทศ ไทยทั้งประเทศเป็นประเทศที่ร่มเย็นเป็นสุข มีเกียรติและมีศักดิ์ศรีที่ทำให้พวกเราทุกคนภูมิใจที่ เกิดมาเป็นคนไทย
